

**”VI ÄR JÄTTETACKSAMMA FÖR
ATT REGERINGEN GER OSS ALL
UNDERVISNING HÄR I SVERIGE.
MEN...”**

Förord

Utgångspunkten i den här rapporten är att elevernas egen röst ska bli hörd och utgöra grunden för alla insatser. Projektet GRINT har arbetat med tre ledord: kunskapsdelning, lärande exempel och målgruppens röst.

Den här rapporten ger dig en unik förståelse för hur elever i sfi upplever sin utbildning och vad som kan göras för att skapa en kvalitativt hållbar sfi-utbildning utifrån ett elevperspektiv. Du får även en ökad kunskap om hur sfi- och språkstödssatser i Göteborgsregionen bedrivs i dag samt exempel på hur verksamheter i regionen redan arbetar framgångsrikt och hur vi kan lära oss av dessa lärande exempel framöver.

Välkommen att ta del av rösterna från 500 elever och 52 verksamma personer på undervisnings- och ledningsnivå!

Sofia Reimer,
Projektledare GRINT, GR Utbildning

Om GR Utbildning

GR Utbildning ansvarar för skola och utbildningsområden inom Göteborgsregionens kommunalförbund (GR). Arbetet leds av Utbildningsgruppen som har utarbetat regionalpolitiska utbildningsmål som har förankrats i kommunerna och utgör ledstjärnan för verksamheten. Utbildningsgruppen har etablerat det utan konkurrens mest långtgående samarbetet kring livslångt lärande i landet. Ca 210 000 studerande i alla åldrar, uppemot 20 000 lärare och drygt 1 000 skolledare inbegrips i samarbetet. Utbildningsgruppens arbete omfattar således samtliga skolformer som kommunerna har ett ansvar för: förskola, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och sfi.

Projektet GRINT drivs mellan 2013 och 2015 i samarbete mellan avdelningarna GR Vux och Pedagogiskt Centrum på GR Utbildning.

GR Vux anordnar och samordnar yrkesutbildningar som ska stödja Göteborgsregionens arbetsliv inom både privat och offentlig sektor och bidrar till uthållig tillväxt i regionen. I GR Vux arbete ryms satsningar på språkstöd-utbildningar för invandrare där yrkesutbildning erbjuds i kombination med svenska och modersmålsstöd.

www.grvux.se

Pedagogiskt Centrum verkar för skolutveckling i hela Göteborgsregionen. Här skapas och leds alltifrån enstaka utbildningar till omfattande och långsiktiga organisation-utvecklingsprojekt. Genom olika projekt och utbildningsinsatser kommer Pedagogiskt Centrum årligen i kontakt med omkring 40 000 personer som är verksamma inom skolan. Medarbetarnas samlade kompetens och erfarenhet är bred och täcker in bland annat skolutveckling, kartläggningar och processledning. www.pedagogisktcentrum.se

Material och analys: Sofia Reimer, Jenny Hostetter, Ulrik Fostvedt, Cecilia Asplén, Anne-Li Drath, Lisa Sipari, Anna Ed.
Redaktör: Karin Johansson
Layout: Ingibjörg Sigurðardóttir

Innehåll

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2. Rapportens syfte	6
1.3. Frågor som besvaras	6
1.4. Begrepp som används	6
1.5. Så här fungerar sfi	7
2. Teoretisk utgångspunkt	9
3. Kartläggningens genomförande	10
3.1. Djupintervjuer med nyckelpersoner	10
3.2. Enkätundersökning med elever	10
3.3. Kompletterande fokusgrupper med elever	10
3.4. Intervjuer med elever och lärare för att identifiera framgångsfaktorer	11
3.5. Metoddiskussion	11
4. Nulägesbeskrivning - Hur ser det ut?	12
4.1. Sfi i Göteborgsregionen	12
4.2. Individuell kartläggning och studieplanering	12
4.3. Undervisningens upplägg och genomförande	15
4.4. Systematiskt kvalitetsarbete	18
4.5. Samverkan med andra aktörer	20
5. Analys - Vad fungerar?	23
5.1. Systematiskt kvalitetsarbete med elevernas röster om utbildningen	23
5.2. Studiehandedning på modersmål	23
5.3. Fokus på tal, kommunikation och autenticitet i undervisningen	24
5.4. Den positiva lärarrollens betydelse	25
5.5. Kartläggnings- och uppföljningssamtals roll	25
5.6. Organisation av undervisningen i mål-del mål-träning-bedömning	26
5.7. Aspekter på samverkan	26
5.8. Framgångsexempel: Yrkesinriktade sfi-kurser	27
6. Reflektioner - Hur kan vi arbeta framåt?	28
6.1. Utbildningsförvaltning	28
6.2. Skolledning	28
6.3. Lärlag	29
6.4. Övriga aktörer som arbetar med nyanlända	30
Bilagor	
Utbildningsanordnare som deltagit i kartläggningen	31
Enkät till elever	32
Sammanställning enkätsvar	34
Frågemall för fokusgrupper med elever på kurs A och B.	35
Frågemall för fokusgrupper med elever på kurs C och D	36
Frågemall för intervjuer med nyckelpersoner	38

1. INLEDNING

1.1. Bakgrund

Den här kartlägningsrapporten är en del av projektet GRINT som finansieras av Europeiska Integrationsfonden. Projektet genomförs mellan 2013 och 2015 då en omfattande kartläggning av sfi och språkstödssatsningar har genomförts bland medlemskommunerna i Göteborgsregionens kommunalförbund (GR). Kartläggningen har resulterat i denna rapport samt metodstöd och kompetensutveckling för personer som är verksamma inom sfi.

GRINT är resultatet av många års regional samverkan kring sfi, språkstöd och integrationsfrågor i GRs medlemskommuner. Bakgrunden till projektet var att kommunerna ville göra en strategisk satsning för att förbättra förutsättningarna för att nyanlända ska bli framgångsrika och aktiva deltagare i samhällslivet med fokus på språket. GRs medlemskommuner önskade stärka erfarenhetsutbytet mellan kommunerna för att öka kvaliteten på sfi.

1.2. Rapportens syfte

Ambitionen är att genom den här rapporten ge ett ökat kunskapsunderlag om sfi utifrån lärarnas, skollära, förvaltningens och framförallt elevernas perspektiv. Syftet är att utifrån det kunna dels ge bättre förutsättningar för att nyanlända ska bli framgångsrika och aktiva deltagare i samhällslivet med fokus på språket, men även att skapa förutsättningar för ett långsiktigt arbete med kvalitativ språkutbildning i Göteborgsregionen.

1.3. Frågor som besvaras

Ambitionen med rapporten är att ge svar på tre frågor om sfi i Göteborgsregionen:

– Hur ser det ut?

Här ges en beskrivande översikt av hur sfi-utbildningen

bedrivs idag, hur kommuner och anordnare organiserar och utvärderar sin verksamhet samt hur eleverna upplever sin utbildning.

– Vad fungerar?

Frågan syftar till att utifrån resultaten av den första frågan identifiera gynnsamma faktorer för att bedriva en framgångsrik språkutbildning för nyanlända.

– Hur kan vi arbeta framåt?

Här ges exempel på hur ett arbete för att bedriva en framgångsrik utbildning och undervisning inom sfi kan se ut. Detta identifieras på olika nivåer, såväl för skollära och förvaltningspersonal som för lärarlag och övriga som arbetar med målgruppen.

Kartläggningen har i första hand fokuserat på sfi-elever som migrerat till Sverige från länder utanför EU, så kallade tredjelandsmedborgare. Anledningen är att tredjelandsmedborgare är Europeiska Integrationsfondens målgrupp. Samtidigt representerar de största språkgrupperna inom sfi idag språk som har sitt ursprung utanför EU. Det kan dock finnas elever från exempelvis europeiska länder vars behov och förutsättningar skiljer sig från de som lyfts i denna rapport.

1.4. Begrepp som används

Här beskrivs några centrala begrepp som förekommer i rapporten.

BRUK: BRUK står för bedömning-reflektion-utveckling-kvalitet och är Skolverkets verktyg för självskattning av kvaliteten i samtliga skolformer och är ett stöd i det systematiska kvalitetsarbetet. Självskattningen görs med hjälp av indikatorer och kriterier som är framtagna med utgångspunkt i de nationella styrdokumentet.

Elev: I rapporten används i linje med Skolverket begreppet elev om vuxna studerande på sfi.

Etableringsreformen: Lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare gäller från och med den 1 december 2010. De nyanlända som omfattas av lagen får en etableringsplan som syftar till att påskynda nyanländas etablering i arbets- och samhällslivet. Den består av flera delar, såsom sfi, samhällsorientering och arbetsförberedande insatser. Reformen innebär förändrade eller nya ansvarsområden för Arbetsförmedlingen, kommunerna, länsstyrelserna, Försäkringskassan samt Migrationsverket.

Individuell studieplan: Varje elev i vuxenutbildningen ska ha en individuell studieplan som verktyg för att planera elevens utbildning. Det är rektor som ansvarar för att en sådan studieplan tas fram för varje elev. Planen ska innehålla uppgifter om elevens mål och omfattning av studierna.

Kontinuerlig antagning: Antagning sker under hela året. Detta till skillnad från utbildningar där antagning görs en gång per termin eller vid fasta ansökningstillfällen.

Kortutbildad: Personer med 0-6 års skolgång samt analfabeter.

Kurs: Studieväg 1 utgörs av kurserna A och B, studieväg 2 av kurserna B och C, studieväg 3 av kurserna C och D. De fyra kurserna tydliggör progressionen inom utbildningen. Kurserna är nationellt fastställda kurser och för varje enskild kurs finns en kursplan med betygsskala och kunskapskrav.

Modersmålsstöd: Begrepp som ofta används för att beskriva en person som genom översättning och tolkhjälp stöttar eleven till att förstå text och tal samt göra sig förstådd.

Nyanländ: I rapporten används Europeiska Integrationsfondens definition om att en individ räknas som nyanländ i fem år efter att ha fått uppehållstillstånd.

Nybörjare: En person som är nybörjare gällande det svenska språket. Nybörjare kan finnas i kurs A, B och C.

Spår: Ett annat ord för att beskriva studieväg.

Studieväg: Kursplanesystemet på sfi är utformat för att bättre möta individers olika utbildningsbakgrund, förutsättningar och studiemål. Det består av tre studievägar: Studieväg 1, där är målen anpassade till personer som är analfabeter eller kortutbildade, samt studieväg 2 och 3, för elever som är mer studievana och där studietakten är snabbare.

Studiehandledning på modersmål: Stöd till eleven för att på modersmål kunna ge information om sig själv, ställa frågor och uttrycka behov samt få information om studieupplägg, organisation, studieteknik och uppgifter.

Tredjelandsmedborgare: En person som har ett medborgarskap i ett land utanför EU och EES-området.

Yrkesinriktad sfi-kurs: Kurser där eleverna antingen läser en yrkesutbildning parallellt med sfi eller läser yrkesämnen vid sidan om sin sfi-utbildning utan att få en formell utbildning.

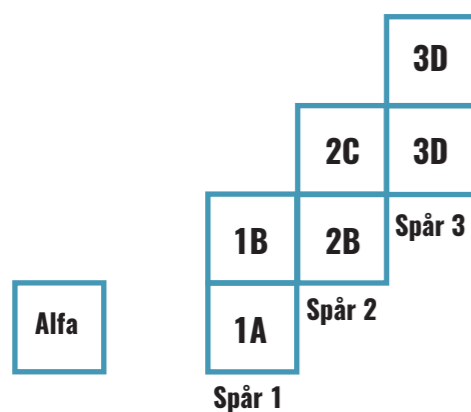
1.5. Så här fungerar sfi

Utbildning i svenska för invandrare (sfi) är idag en egen skolform¹ med fyra kurser, A-D, och med ett betygssystem som motsvarar grundskolans och gymnasiet betygssteg A-F.

¹ En föreslagen förändring från regeringen är att införliva sfi i komvux. Propositionen föreslås träda i kraft 1 januari 2016.

Dock skiljer sig sfi från andra skolformer på flera sätt. Eleverna går bara undantagsvis hela vägen från A- till D-kurs och de flesta går inte alls kurs A, utan börjar istället på kurs B eller C. Nybörjare i svenska kan alltså finnas på kurs A, B och C, vilket beror på att sfi-elever delas in i tre olika studievägar med olika förutsättningar, studieväg 1, 2 eller 3. Studievägarna kallas i Göteborgsregionen ofta för *spår*.

Vilken studieväg en elev blir placerad på beror oftast på elevens utbildningsbakgrund. Elever som saknar, har kort eller sporadisk formell skolgång från sitt ursprungsland (kortutbildade) placeras oftast på studieväg 1 och börjar på A-kursen. Elever som har gått 6-9 år i skola går som regel studieväg 2 och börjar på B-kursen. Elever som har längre och högre utbildning brukar gå på studieväg 3 och börjar då direkt på C-kursen. Bilden på sfi-trappan visar hur kurserna och studievägarna hänger ihop.

Som bilden visar har studievägarna inte bara olika nybörjarkurser, utan också olika slutkurser. B-kursen är exempelvis slutkurs för elever på studieväg 1 och elever som går vidare till C-kursen börjar på studieväg 2. Likaså börjar elever från studieväg 2 på studieväg 3 om de går vidare till D-kursen. Elever från studieväg 1 och 2 som

inte slutför kurs D har inte behörighet för att läsa svenska på grundskole- eller gymnasienivå efter sina respektive slutkurser.

Tiden för respektive kurs är inte bestämd på förhand utan målrelaterad och individuell. Elever på studieväg 3 förmodas klara ett högre studietempo än elever på studieväg 1 och 2. När en elev bedöms vara färdig för betyg på kurs B, C och D ska nationellt prov genomföras. Utbildningen omfattar färdigheterna läsförståelse, hörförståelse, skriftlig produktion, muntlig produktion och muntlig interaktion. Möjligheten att läsa andra ämnen än svenska under sfi-utbildningen skiftar beroende på kommun/skola och bedömningen av elevens förutsättningar.

I en sfi-klass på skolor i Göteborgsregionen med stort eller ganska stort elevantal går som regel elever från samma studieväg/utbildningsbakgrund tillsammans. Akademiker läser således inte ihop med kortutbildade. Däremot är klasserna helt språkblandade och det kan förekomma många modersmål och vitt skilda erfarenheter av skolundervisning och lärarens roll i samma klass.

I kommuner med mindre sfi förekommer det blandade klasser utifrån utbildningsbakgrund, men ambitionen är överallt att ha olika upplägg på utbildningen beroende på studieväg.

En del av eleverna i GRINTs kartläggning läser på någon typ av yrkesinriktad sfi-kurs. Upplägget på sådana kurser kan skilja sig åt. I några fall rör det sig om kurser där eleverna parallellt med sfi läser en yrkesutbildning, i andra typer av yrkesinriktad sfi-kurs läser eleverna yrkesämnen vid sidan om svenska språket utan att få en formell yrkesutbildning. Kurserna inbegriper då praktik på arbetsplats, yrkessvenska och ofta delmoment som ger dokumenterade yrkeskunskaper, som exempelvis truckkörkort.

2. TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

Utbildning är en verksamhet som präglas av sin komplexitet. För att kunna beskriva utbildningskvalitet är en förutsättning att definiera vad som är utgångspunkten för kvalitet. Utgångspunkten i den här rapporten är att individualisering är grunden till en framgångsrik utbildning och en garant för att sfi bedrivs med god kvalitet.

Bakom antagandet finns ett starkt forskningsstöd. En individualiserad utbildning är något som skapar motivation att ta sig an en uppgift och viljan att slutföra den. Enligt Vetenskapsrådet² är nutida motivationsforskning enig om att elevens motivation till lärande är beroende av hur utbildningen samstämmer med egna samtida och framtida mål. Även i Skollagen³ beskrivs att utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Joanna Giota (Vetenskapsrådet 2013) beskriver att individualisering ska tolkas som att eleven ska sättas i centrum och att utbildningen ska utgå ifrån dennes inre värld och erfarenheter. Studier, både nationella och internationella, visar att undervisning med denna utgångspunkt har positiva konsekvenser för lärandet. Det ska dock inte tolkas som att enskilt arbete ska dominera undervisningen, utan enbart som att eleven ska sättas i centrum utifrån sina förutsättningar, behov och intressen.

Utifrån denna bakgrund är GRINTs definition av individualisering:

”Utbildningen bedrivs utifrån ett elevperspektiv där elevernas förutsättningar, intressen och mål formar undervisningens innehåll och upplägg i tid och rum.”

För att kunna tydliggöra och beskriva förekomsten av individualisering har begreppet brutits ner i fyra indikatorer:

² Vetenskapsrådet (2013). Individualiserad undervisning i skolan – en forskningsöversikt”, Vetenskapsrådets rapportserie 3:2013.

³ Skollagen 2010:800 22 kap 5§.

Individuell kartläggning och studieplanering, undervisningens upplägg, systematiskt kvalitetsarbete och samverkan med andra aktörer. Dessa indikatorer har präglat kartläggningens alla delar och är också temaområden för den här rapporten:

Individuell kartläggning och studieplanering

En individuell studieplan upprättas för varje elev, med uppgifter om elevens studie- och yrkeserfarenheter, språkkunskaper, familjesituation, intressen och utbildningsmål. Eleven förstår innebörden av studieplanen och är delaktig i dess utformning. Studieplanen ligger sedan till grund för upplägget i elevens undervisning och följs upp kontinuerligt samt revideras vid behov.

Undervisningens upplägg och genomförande

Undervisningen utgår ifrån elevens egna förutsättningar, intressen och mål och är flexibel såväl i tid och rum som i undervisningens innehåll. Elevens schema kan kombineras med andra aktiviteter såsom praktik eller ämnesstudier och undervisningens innehåll och metoder anpassas utifrån elevens kunskapsnivå, behov och sätt att lära.

Systematiskt kvalitetsarbete

Verksamheten följs upp, analyseras, planeras och utvecklas i relation till styrdokument och individualisering. Under medverkan av lärare, elever och övrig personal utvecklas nya metoder som prövas och utvärderas. Personalen ges möjlighet till pedagogisk fortbildning och kollegialt lärande.

Samverkan med andra aktörer

Eleven kan kombinera svenskundervisningen med andra aktiviteter såsom arbetslivsorientering, praktik eller annan utbildning. I syfte att förena elevens egna mål och skapa en strukturerad situation för individen finns fungerande samverkan med aktörer som bedriver andra aktiviteter. Eleverna erbjuds även olika typer av sfi-utbildningar utifrån behov.

3. KARTLÄGGNINGENS GENOMFÖRANDE

Kartläggningen har genomförts för att få svar på de två frågorna ”hur ser det ut?” och ”vad fungerar?” För att besvara dessa två frågor har flera olika metoder använts och många personer har lyssnats till.

3.1. Djupintervjuer med nyckelpersoner

För att få en större kunskap om hur kommuner och anordnare bedriver och organiserar sfi har djupintervjuer genomförts med nyckelpersoner inom sfi, såsom skolledare, samordnare, lärare och representanter från förvaltning. Syftet med dessa intervjuer har varit att se hur organisationerna möter elevernas förutsättningar, intressen och mål. Dessa intervjuer har också gett en större förståelse inför elevernas berättelser om sin utbildning.

Frågan om intervju ställdes till samtliga kommuner och sfi-verksamheter med önskan om att intervjua den/de som ansågs vara nyckelperson/er i verksamheten. Totalt 41 verksamma personer inom sfi och utbildningsförvaltning har intervjuats. Personerna representerar samtliga 11 kommuner som bedriver sfi-verksamhet i Göteborgsregionen. Representanter från 22 av de 27 utbildningsanordnare som bedriver sfi i regionen har deltagit. Nästan uteslutande har de som intervjuats titeln rektor, skolledare eller samordnare.

Intervjuerna var relativt strukturerade i sitt genomförande och utgick ifrån en frågemall där fokus låg på hur organisationen bedriver sin sfi-utbildning och genom den möter individens förutsättningar, intressen och mål. Intervjuledaren kunde dock välja att lägga mer tyngd på vissa punkter allteftersom samtalet fortskred. Varje intervju pågick 1,5-2 timmar.

3.2. Enkätundersökning med elever

Utöver intervjuerna har en enkätundersökning genomförts bland sfi-elever. Syftet med enkätundersökningen var dels att få en övergripande bild över hur elever i göteborgsregionen anser att utbildningen svarar mot deras mål, förutsättningar och intressen, dels fungera vägledande i urvalsarbetet med att identifiera utbildningsanordnare vars elever upplever att deras utbildning i högre grad passar dem.

Enkäten gjordes på elevernas modersmål och totalt 376 elever på C- och D- kurs vid 26 olika sfi-anordnare deltog. För elever som studerar A- och B-kurs på studieväg 1, med kort eller obefintlig skolgång, valdes i stället intervjuer i fokusgrupp.

3.3. Kompletterande fokusgrupper med elever

De utbildningsanordnare som har studieväg 1, kurs A och B, erbjöds fokusgruppsintervjuer med elever som komplement till enkätundersökningen på studieväg 2 och 3, kurs C och D. Genom intervjuerna var ambitionen att likt i enkätundersökningen få en övergripande bild av hur väl eleverna ansåg att utbildningen svarade mot deras mål, förutsättningar och intressen, men också att ta del av vad eleverna upplevde som kvalitet i sin utbildning och identifiera vad som gör en sfi-utbildning framgångsrik.

För att eleverna skulle kunna uttrycka sina tankar så omsorgsfullt som möjligt genomfördes intervjuerna på elevernas modersmål med hjälp av antingen modersmållärare eller tolk. Frågemallen för samtalen var utformad som en intervjukarta, där intervjuledaren började med att fråga eleverna om deras tidigare erfarenheter av att lära sig olika färdigheter, för att sedan jämföra detta

med deras upplevelser av att lära sig sfi. 11 fokusgruppsintervjuer med totalt 63 elever på studieväg 1 genomfördes hos nio 9 olika utbildningsanordnare. Samtliga intervjuer varade 1-1,5 timme.

3.4. Intervjuer med elever och lärare för att identifiera framgångsfaktorer

För att än mer identifiera vad som gör en utbildning framgångsrik valdes de utbildningsanordnare, vars svar stack ut på ett positivt sätt i enkätundersökningen ut för ytterligare intervjuer. 9 fokusgruppsintervjuer med totalt 63 elever genomfördes hos 8 olika utbildningsanordnare. Intervjuerna utgick från en tydligt strukturerad frågemall som fokuserade på elevernas upplevelse av kvalitet i utbildningen i relation till individualisering. Intervjuerna genomfördes på elevernas modersmål med hjälp av antingen modersmållärare eller tolk.

Samtliga fokusgruppsintervjuer varade 1-1,5 timme och var relativt strukturerade, då intervjuledaren utgick från en frågemall men samtidigt kunde välja att lägga mer tyngd på vissa punkter allteftersom samtalet fortskred.

Genom en analys av materialet från samtliga fokusgruppsintervjuer kunde faktorer för en framgångsrik utbildning identifieras. För att tydliggöra och konkretisera vissa av de identifierade faktorerna samlades ett urval av lärare och andra verksamma personer som representerade framgångsfaktorerna för intervjuer i workshopform. En grupp var lärare som beskrivs i elevintervjuerna som särskilt duktiga på att bygga en förtroendefull och studiemotiverande relation till sina elever. Andra grupper som deltog var studiehandedare på modersmålet och lärare på yrkesinriktade sfi-kurser. Totalt 11 sfi-verksamma personer samlades vid dessa tillfällen. Alla medverkande gavs också i uppgift att delge metodbeskrivningar i skriftlig form.

3.5. Metoddiskussion

Som ett komplement och en fördjupning av enkäten genomfördes intervjuer med fokusgrupper av elever. Att använda skriftligt eller digitalt utformade enkäter i en kartläggning av sfi innebär en begränsning. Såväl formen som syftet är främmande för många elever. Det gäller även om enkäten presenteras på elevens modersmål. Dels kräver en enkätundersökning förförståelse av själva frågeformuläret som kan vara utmanande genom bland annat läsriktningen och frågornas form, men det kan även vara svårt att tydliggöra att undersökningen har till syfte att utvärdera en verksamhet. Situationen kan uppfattas som en bedömning eller kontroll av eleven själv eller av elevens lärare. Eftersom vanan att skriva och uttrycka egna åsikter skiftar bland eleverna är det inte lämpligt att använda frågor med svar i fritext och därför blir svaren begränsade till alternativ utan fördjupade svar.

Att använda modersmål i intervjuerna har varit en grundförutsättning, både begrepp och frågeställningar har krävt dialog och ömsesidig förståelse.

Skillnader kan noteras i svarsresultat mellan enkätundersökningen och fokusgruppsintervjuerna. Eleverna är generellt sett mer positiva i enkätundersökningen än vad de ger uttryck för i fokusgruppsintervjuerna. Av ovan nämnda skäl bedöms fokusgruppsintervjuernas resultat mer tillförlitliga än enkätundersökningsresultat. Denna rapport baseras därmed i första hand på intervjuernas resultat. Enkätundersökningens resultat går dock att ta del av i bilaga.

4. NULÄGESBESKRIVNING

- HUR SER DET UT?

Enkätundersökningen och de intervjuer som har genomförts i kartläggningen har sammanställts och analyserats. Här följer en beskrivning av nuläget hos sfi-anordnare i Göteborgsregionen. Fokus ligger genomgående på vad eleverna har uttryckt kring sin sfi-utbildning, men även synpunkter från skolledare, lärare och andra nyckelpersoner redovisas.

4.1. Sfi i Göteborgsregionen

Tabellen är en översikt av hur sfi-utbildningen ser ut i Göteborgsregionen. Siffrorna kommer från Alvis, ett IT-stöd som används för vuxenutbildningen i hela regionen, och är hämtade under mars månad 2015. Information om yrkeskurser har hämtats antingen via Alvis eller genom intervjuerna med nyckelpersoner.

Kommun	Kommunala sfi-skolor	Övriga sfi-anordnare	Elevantal	Studieväg/ar	Yrkeskurser
Ale	X		178	1AB, 2C, 3CD	
Alingsås	X		219	1AB, 2BC, 3CD	
Göteborg	X	X	6912	1AB, 2BC, 3CD	Industri, Lager och terminal, Mat och service i butik, Industri- och svetsutbildning med språkstöd, Lokalvård, Truck, Entreprenör, Hotelltalanger
Härryda	X		108	1AB, 2BC, 3CD	
Kungälv	X		150	1AB, 2BC, 3D	Personlig assistent-utbildning med språkstöd
Lerum	X	X	94*	2BC, 3CD	Vård- och omsorgsutbildning med språkstöd
Lilla Edet	X		56	1AB, 2BC, 3CD	
Mölndal	X		288	1AB, 2BC, 3CD	
Partille	X		140	1AB, 2BC, 3CD	
Stenungsund	X		133	1AB, 2BC, 3CD	Kockutbildning med språkstöd

* 25 elever går yrkesutbildning med språkstöd. Lerum är huvudman och Medlearn är upphandlad anordnare.

4.2. Individuell kartläggning och studieplanering

Sfi ska enligt skollagen bedrivas med utgångspunkt i individens behov och förutsättningar. Formen för att fånga upp elevernas förutsättningar, intressen och mål på skolorna är som regel kartläggningssamtal och uppföljningsamtal mellan elev och skolledare, lärare eller studie- och yrkesvägledare. Vid jämförelse mellan vad skolledare respektive elever säger om hur kartläggningen fungerar ute på skolorna framträder olika bilder.

Kartläggningssamtal på olika sätt

Alla utbildningsanordnare säger sig genomföra inledande kartläggningssamtal under elevens första tid på skolan. Samtliga menar att kartläggningssamtalen syftar till att ta reda på och dokumentera utbildningsbakgrund och nuvarande språknivå i svenska. Utöver det ser det olika ut. Vissa kartläggningar stannar vid detta, medan andra även dokumenterar elevens mål med utbildningen och gör en kartläggning över dess kompetens.

Kommunala sfi-skolor Göteborgs kommun	Övriga sfi-anordnare Göteborgs kommun	Elevantal	Studieväg/ar	Yrkeskurser
Studium		937	2BC, 3CD	
	ABF vux	1711	1AB, 2BC, 3CD	Industri, Lager och terminal, Mat och service i butik
	Cuben	671	2BC, 3CD	Entreprenör, Hotelltalanger
	Eductus	530	1AB, 2BC, 3CD	
	Folkhögskolan Agnesberg	67	1B, 2BC, 3CD	
	Folkhögskolan i Angered	41	1AB, 2BC, 3CD	
	Finska Folkhögskolan	254	1AB, 2BC, 3CD	
	Folkuniversitetet	739	2C, 3CD	
	Göteborgs folkhögskola	49	3D	
	Göteborgs tekniska college	3	2BC, 3CD	Industri- och svetsutbildning med språkstöd
	Hermods	518	1AB, 2BC, 3CD	
	Iris Hadar	20	1AB, 2BC, 3CD	
	Lernia	1079	1AB, 2BC, 3CD	
	SVEAS	293	1AB, 2BC, 3D	Lokalvård, Truck

Övriga sfi-anordnare Kungälv kommun	Elevantal	Studieväg/ar	Yrkeskurser
Eductus	67	1B, 2BC, 3CD	
Lernia	68	1AB, 2BC, 3CD	

Kartläggningssamtalen kan vara alltifrån ett samtal på en halvtimme till en introduktionsperiod med fokus på kartläggning under flera veckor. Eftersom flertalet av skolorna saknar personal som talar elevens modersmål genomförs samtalen ofta på svenska. Även om avsaknaden av modersmålsstöd inte alltid lyfts som ett problem, konstaterar vissa skolledare att det på grund av språkförbistringar är utmanande att få till bra samtal. Några skolledare menar att även maktpositionen mellan personal och elev ibland kan orsaka svårigheter i kartläggningen.

Även vem som genomför kartläggningssamtalen skiljer sig mellan skolorna, ibland är det skolledaren, i andra fall en lärare eller en studie- och yrkesvägledare.

Uppföljningssamtal

Även uppföljningssamtal med fokus på studieplanering ser olika ut mellan utbildningsanordnarna. På vissa håll förekommer detta inte alls, medan andra har systematiserade samtal varje vecka där lärare och elev pratar om elevens lärandeprogression och målbild och vid behov reviderar detta i dokumentationen från kartläggningen. På vissa håll har eleverna också regelbundna samtal med studie- och yrkesvägledare, alternativt att studie- och yrkesvägledarna finns närvarande i studiehallen för spontan studiehandledning. Vissa utbildningsanordnare har också fokus på att arbeta med formativ bedömning med eleverna.

Många skolledare lyfter att det är ett svårt och utmanande arbete att få dessa samtal givande för både elev och lärare.

“Det har varit en lång process för oss. Eleverna var inte bekväma med det i början. Först nu kommer det egna aktiva ansvaret naturligt. Många kommer från kulturer där de inte får ta egna beslut och eget ansvar. Vi lägger ett stort ansvar på eleven och det måste vi hela tiden jobba på.” (lärare som arbetar systematiserat med mentorsamtal varje vecka)

Önskemål om individuella kartläggningssamtal

Trots att skolledarna beskriver någon form av kartläggning är det många elever som inte upplever sig kartlagda. Detta gäller även på skolor där skolledningen menar att kartläggningssamtal genomförs med samtliga elever. En del elever beskriver att de har haft ett samtal under sin första tid på skolan eller innan placering i klass, men är osäkra på syftet med samtalet.

“Läraren visste inte något om mig i början, de trodde att alla låg på samma nivå. Men jag skickade ett mejl till läraren på svenska som jag översatt med hjälp av engelska. Då fick hon veta vem jag är. Nu vet läraren mitt mål för framtiden för att jag själv har frågat henne och varit aktiv.” (elev på studieväg 3, kommunal sfi-anordnare)

Önskemål om individuella kartläggningssamtal uttrycks framförallt av elever på studieväg 3. Detta för att de vill bli nivåbedömda samt få möjlighet att berätta om sina kunskaper och erfarenheter för att läraren ska känna till dem. Många menar även att de vill ha ett samtal för att förstå utbildningens struktur och innehåll. Några ifrågasätter exempelvis varför de är nybörjare och börjar på kurs C, studieväg 3.

“Indelningen av klasserna är konstig. Jag fick börja på C-nivå direkt, men hur vet de att jag är på C-nivå? Efter ett tag kom det nya till klassen som också började på C-nivå, det tycker jag är väldigt konstigt.” (elev på studieväg 3, upphandlad sfi-anordnare)

På enstaka skolor eller kurser känner sig dock eleverna ordentligt kartlagda och säger då också att de har regelbundna uppföljningssamtal. De uttrycker sig mycket positivt om detta. Dessa elever upplever att samtalen ger lärarna kunskap om deras förutsättningar, intressen och mål. Detta betyder däremot inte att de anser att den informationen alltid genomsyrar undervisningen.

“Mentorssamtalet är att vi säger vad vi vill göra. Eller om jag ska på semester, då ger läraren fler uppgifter. Ibland kan man bli ledsen

för att man har det jobbigt i livet, då kan man berätta. Lärarna lyssnar och visar en väg för oss. Ska jag jobba eller gå i skolan? Läraren svarar och ger tips. På mentorssamtalet säger jag vad jag vill. Före vet de inte, men efter samtalet vet de.” (elev på yrkesinriktad sfi-kurs där kontinuerliga mentorssamtal är en viktig del av kursen)

Modersmålsstöd efterfrågas

På ett antal skolor finns möjlighet för elever från de största språkgrupperna att få stöd på modersmål, något i stort sett alla intervjuade elever efterfrågar för studieväg 1 och 2 samt nybörjare på studieväg 3. De menar att det inte bara behövs för att förstå text och tal, utan även i samband med kartläggning och studieplanering.

“För min del, och jag talar för min del, vore det bra om man kunde ha en person som pratar somaliska mest, för vi förstår inte vad den svenska läraren säger. Jag skulle önska att vi hade mest tid med personal som pratar både somaliska och svenska, som kan säga till mig hur man säger på svenska. En gång bad min svenska lärare mig och andra att stanna efter lektionen och prata för handledning. Hon bad oss ställa frågor men jag kunde inte förstå vad hon sa och kunde inte svara. Vi satt bara och tittade på varandra.” (elev studieväg 1, alfabetisering, upphandlad anordnare)

4.3. Undervisningens upplägg och genomförande

För att sfi ska utgå ifrån elevens behov behöver individens egna förutsättningar, intressen och mål stå i centrum såväl när det gäller utbildningens form och genomförande som innehållsmässigt. Det skiljer sig hur sfi-anordnare arbetar med detta och hur eleverna upplever att det fungerar.

Individualisering av undervisningen

Få elever, även de som känner sig kartlagda, anser att deras lärare använder informationen från kartläggningssamtalet i undervisningen. De menar att de lär sig svenska för alla snarare än för att de ska nå sina individuella mål. Flera nämner klassens storlek och kontinuerlig antagning som förklaringar till att lärarna inte alltid vet elevernas behov och därför inte lyckas individualisera undervisningen.

“För att jag ska lära mig och för att det ska fungera måste jag gå i samma klass med samma elever på min nivå och ha samma lärare. Men det gör vi inte, vi får ju nya elever hela tiden så det känns som man går tillbaka hela tiden. Det är ett av de största problemen”. (elev studieväg 3, upphandlad anordnare)

Enligt styrdokumentet för sfi ska den enskilda elevens behov och förutsättningar vara utgångspunkten för utbildningen. De flesta elever svarar nej på frågan om de upplever att deras förutsättningar, intressen och mål genomsyrar undervisningen. Det är främst elever i de yrkesinriktade kurserna som menar att detta fungerar. Utanför dessa kurser är det enstaka elever som kan ge exempel på att undervisningen individualiseras.

“Till exempel i filmer om yrken eller att det planeras in studiebesök eller praktik utifrån mina intressen. Läraren kopplar det till min framtidsplanering och det finns andra kurser som skolan kan erbjuda, exempelvis yrkeskurser. Vi kan få praktikplatser tillexempel en dag i veckan så vi kan pröva på det som jag önskar. Lärarna kartlägger varje elevs behov och försöker hitta platser som passar, många har fått jobb på det sättet. Vi läser också andra ämnen som matte och engelska.” (elev från studieväg 1, upphandlad anordnare)

De flesta skolledare vet inte hur lärarna på skolan arbetar med individualisering i undervisningen och vilka metoder som används. De menar att det är varje enskild lärares ansvar att utforma sin undervisning. Några anordnare

nämner att de har gemensam pedagogisk diskussion och ett systematiserat kollegialt arbete gällande undervisningens innehåll.

”Vi jobbar med att utveckla individualiseringen. Lärarna upplever ofta att det är svårt på grund av relevantalet i klassen. Vi diskuterar det ofta. Det jobbet börjar löna sig, det börjar ske på lärarnas egna initiativ. Tillexempel har vissa lärare ändrat möbleringen genom att sätta borden i öar. Då möjliggör man att jobba i grupp. Det är inte på mitt initiativ utan det har växt fram bland lärarna själva. Väldigt kul att se när det växer fram än om jag skulle gå ut och säga ”nu möblerar vi om”. (Skolledare, upphandlad anordnare med studieväg 2 och 3)

Att få tala svenska

Elever från alla studievägar upplever att undervisningen inte är tillräckligt inriktad på kommunikation och tal och uttrycker att de behöver träna mer på att tala för att kunna kommunicera utanför skolan.

”Det vore bra om läraren kunde använda svenska och vara ute i samhället i grupp och att vi då får använda det som vi lärt oss. Vi kunde exempelvis gå till en skola eller ett företag, så att läraren kan lyssna på oss och vi kan våga säga något.” (elev studieväg 3, kommunal anordnare)

De elever som i störst utsträckning menar att de får träna på detta är de som går yrkesinriktade kurser där språket används i autentiska språksituationer, exempelvis under praktikperioder på arbetsplatser där de får ge och ta instruktioner.

Organisation av undervisningen

I stort sett alla elever på de yrkesinriktade kurserna är nöjda med sin utbildning. Oavsett upplägg och anordnare beskrivs deras studiesituation som positiv genom att kursen bland annat har yrkesmål med praktik och annan praktisk träning samt delresultat som exempelvis ger ett intyg eller ökade möjligheter till arbete eller en färdig

yrkesutbildning. Dessa elever uttrycker också framgången i att gruppen hålls samman genom utbildningen, att alla då har gemensamma mål och tränar svenska i riktning mot framtida arbete.

Eleverna på yrkesinriktad sfi beskriver också positiva faktorer i deras undervisning som inte är direkt kopplade till deras yrkesmål. De värdesätter att det finns en tydlig pedagogisk planering för deras studier, exempelvis att undervisningen är organiserad i delmål som tydliggör vad de ska träna på, att de bedöms efter varje delmål och får återkoppling som hjälper dem att se sin kunskapsnivå, samt kontinuerliga uppföljningssamtal.

”Jag får all information om momentet, i plattformen, av lärarna och så vidare. Till exempel studievägledaren hjälper oss med information om vad vi kan göra efter kursen och lärarna pratar om inriktning och vad jag kan få.” (elev på yrkesinriktad sfi, upphandlad anordnare)

Hos elever som inte läser yrkesinriktad sfi finns en tydlig efterfrågan på flera av de här faktorerna. Särskilt elever som har läst på högre nivå än grundskola i sitt hemland frågar efter en tydligare plan för sina studier.

”Vi känner inte att vi följer en läroplan. Vi får inte en speciell bok utan vi får bara en massa papper och blanketter. Det skulle vara bättre med en bok att följa så man vet vad man lär sig. Prov är också något som det är skillnad på här och i mitt land. Där vet man när proven kommer och vad som är med på dem, så att man vet vad man ska studera. Men här kommer läraren och säger att vi ska ha prov om några dagar. Då tänker man: jaha, vad är det vi ska ha prov på? (...)” (Elev på studieväg 3, upphandlad anordnare).

Vissa skolledare beskriver hur de aktivt arbetar med att göra undervisningens struktur tydligare för eleverna, exempelvis med teman och delmoment.

”Vi har stångats med konflikten mellan kontinuitet och flexibilitet. Vi har därför jobbat mycket med struktur och teman för att det ska bli en röd tråd.” (Skolledare, upphandlad anordnare med studieväg 2-3)

Undervisning med repetition och återkoppling

Kortutbildade elever uttrycker uppskattning för undervisning som organiseras utifrån deras behov av repetition och återkoppling. Många berättar om hur svårt det är att förväntas klara uppgifter på egen hand och säger att de många gånger under sin sfi-utbildning lämnats ensam med uppgifter som de inte förstått. De efterfrågar återkoppling på uppgifter och förväntar sig att inläring ska bedrivas tillsammans med lärare och klass snarare än efter lektionen i ensamhet då läraren inte kan hjälpa till eller kontrollera att instruktionen uppfattas rätt.

”Eftersom vi inte har gått i skola i våra hemländer behöver vi handledning i studieteknik. Lärarna kan inte bara ge oss en uppgift. Någon behöver vara med och förklara hur man löser uppgiften. Eftersom vi inte är läskunniga behöver vi någon som sitter bredvid och förklarar instruktionerna eller visar om det är saker man inte förstår plus att vi dagen efter repeterar och kontrollerar att vi kan till 100 % innan vi går vidare.” (elev studieväg 1, upphandlad anordnare)

Lärare som förstår behoven

I några elevgrupper lyfts läraren och dennes sätt att vara i klassrummet som det som mer än något annat motiverar till inläring. Flera lärare förklarar att relationerna är viktiga dels för att eleverna ska förstå undervisningen och kraven och kunna ta det ansvar som krävs i den svenska skolan, men även för att kunna dela erfarenheter elev och lärare emellan, att kunna förstå varandra och känna sig trygga.

På en kommunal sfi-skola är eleverna i alfabetiseringsundervisningen nöjda med sin studiesituation. Skälet de uppger är lärarna och i synnerhet deras förmåga att stanna

vid varje moment tills eleverna förstått och lärt sig. Likaså uppskattas att lärarna kopplar uppgifter till elevernas vardag och individuella behov, såsom att klara av att handla i affärer och ta sig fram i kollektivtrafiken.

Lärarna lyfts även som en viktig faktor när eleverna ger exempel på saker de trivs med gällande sfi och svenska skolformer jämfört med ursprungslandets. Bland annat anser många att lärarna är lätta att ha kontakt med och inte är så auktoritära, att hot och straff inte förekommer, att det inte finns skolavgifter samt att det finns en politisk frihet i undervisningens innehåll.

”I våra länder lär man sig inte på detta sätt, där är det mer politiska regler, det finns vissa saker man inte får lära sig.” (elev på studieväg 3, upphandlad anordnare)

Flexibilitet i undervisningen

De flesta elever som praktiserar eller arbetar tycker att det fungerar bra att kombinera detta med sfi-studierna och har olika tankar om hur det skulle kunna fungera ännu bättre. Någon menar att halvdagar där studier och praktik varvas är bra, andra vill hellre ha praktik hela dagar, två eller tre dagar i veckan.

Flertalet av skolledarna menar att de har arbetat med flexibilitet i utbildningen. Vissa har infört lektionspass eller workshops som fokuserar på olika förmågor, såsom grammatik, uttal och att skriva och menar att detta ska möjliggöra för elever som behöver träna mer på något. Andra använder sig av bemannade studiehallar som ett komplement till den ordinarie undervisningen för att kunna erbjuda en mer flexibel skola.

Många skolledare uttrycker att det är svårt att hitta bra former för exempelvis kvällsundervisning. Anledningar som ges är få undervisningstimmar, svårtillgängliga lärplattformar och att eleverna är trötta efter arbetsdagen. Det utvecklingsarbete som bedrivs på skolorna inkluderar sällan kvällsundervisningen.

Elevernas möjligheter att kombinera studierna med andra kurser eller arbete skiljer sig mellan utbildningsanordnarna. Vissa bedriver ett aktivt arbete kring detta, medan andra har en mer rigid struktur med enbart sfi-undervisning.

”Jag hoppas att kunna studera på universitetet, men med det här systemet måste jag träna och klara sfi först. Jag skulle vilja läsa administration, men i detta system kan man inte göra det. Sfi passar bara de som jobbat förut och studerat, men inte om man inte gjort det. Det är svårt för mig. Många sitter 10 eller 20 år i sfi. Jag tycker att man inte bara ska studera sfi utan det borde finnas andra ämnen. Det vore roligare. Jag har studerat i 3 år och kan inte ta mer information, det är inte roligt att bara läsa sfi.” (elev från studieväg 1 som nu läser D-kurs, upphandlad anordnare)

Studiehandledning på modersmål

Flertalet elever önskar mer stöd på modersmål på studieväg 1, 2 och för nybörjare på studieväg 3. De menar att det inte bara ska vara till hjälp för att förstå text och tal, utan också för att kunna ge information om sig själv, ställa frågor och uttrycka behov.

Många elever förklarar att de förstår en bråkdel av vad den ordinarie sfi-läraren säger och menar att modersmålsstödet därför behövs även för att de ska kunna få information om studieupplägg, organisation och studieteknik samt förstå instruktioner och uppgifter. En elev föreslår exempelvis att modersmåls lärare skulle kunna finnas i klassrummet på måndagslektionen för att planen för kommande veckas studier kan förtydligas.

”Vi är jättetacksamma för att regeringen ger oss all undervisning här i Sverige. Men all kraft och alla resurser är på svenska så allt tar så mycket tid och det ger resultat långsamt. Hade man lagt lika mycket resurser och kraft på modersmåls hjälp hade resultaten kommit mycket fortare. Jag har gått ett år, om jag jämför tiden med hur långt jag har kommit så är det inte bra. Jag har inte kommit mer än halva vägen till målet. Resultatet motsvarar inte satsningen.” (Elev studieväg 1, upphandlad anordnare)

Några av de elever som idag har modersmålsstöd uttrycker att denna person ofta fungerar som en kulturell brygga som dels förtydligar krav och förväntningar i den svenska studiesituationen, men även kan öka förståelsen för elevgruppens behov hos de ordinarie sfi-lärarna.

Intervjuade lärare delar den här bilden. De anser att studiehandledning på modersmål skapar kulturkompetens, trygghet och delaktighet samt ger en djupare förståelse av uppgifter, krav och undervisningsmomentets kontext. De menar också att eleverna lättare förstår språkstrukturerna i svenskan om de sett strukturerna på det egna modersmålet.

Tillgången till modersmålsstöd skiljer sig åt mellan vilken anordnare eleverna går hos samt vilken kommun de tillhör. Hos de utbildningsanordnare som har modersmålsstöd är det vanligast att detta finns i undervisningen för de elever som har en kortare studiebakgrund och går studieväg 1 och 2.

”Modersmålsstöd har vi inte. Om vi hade resurser hade vi nog haft det, men jag tycker att eleverna kommer rätt snabbt in i svenska språket ändå. I början skulle det kunna vara en vinst att ha modersmålsstöd.” (Skolledare på kommunal skola med studieväg 1-3)

4.4. Systematiskt kvalitetsarbete

Enligt skollagen ska det finnas ett systematiskt kvalitetsarbete för att följa upp, analysera, planera och utveckla verksamheten med syftet att alla elever ska få en likvärdig och kvalitativ utbildning. Elevers delaktighet är grundläggande i kvalitetsarbetet. Hur genomtänkt och systematiserat kvalitetsarbetet är på skolan skiftar bland regionens utbildningsanordnare.

Skillnader gällande det systematiska kvalitetsarbetet

Flera skolledare förklarar att de har mycket kvar att göra för att få ett välfungerande systematiskt kvalitetsarbete. Vissa menar att de inte bedriver något sådant arbete alls, medan andra är i uppstartsfasen för att inleda ett. Enligt många av skolledarna är mätbara siffror på exempelvis elevernas frånvaro, lärsträcka eller betyg svåra att analysera på sfi jämfört med andra skolformer. Exempel på hur anordnare som har ett systematiserat kvalitetsarbete arbetar är lärgrupper, auskultation, återkommande utvärderingar till lärare och elever samt kontinuerliga möten i arbetslag med fokus på definierade utvecklingsfrågor.

”Vi har en kvalitetscontroller hos oss. Vi satte oss ner med all personal hösten 2011 och gjorde upp vision, mål och värderingar. Utifrån olika målområden arbetar varje arbetslag tillsammans med vår kvalitetscontroller, med BRUK som verktyg. De gör tillsammans en självskattning och en nulägesanalys. Arbetslagen har utsatt tid varje vecka att arbeta med det sitt utvecklingsområde. (...) Lärarna säger att det är skönt att man hinner fullfölja åtaganden så att de inte rinner ut i sanden.” (Skolledare, upphandlad anordnare studieväg 1-3)

Elevernas möjligheter att påverka utbildningen

Generellt involveras inte elevernas uppfattning om utbildningen i skolornas kvalitetsarbete. Vissa utbildningsanordnare (och dess förvaltningar) använder sig av enkäter, oftast på svenska och i enstaka fall på modersmål. Flera har klass- och studeranderåd där eleverna kan komma med önskemål om sin utbildning. Många arbetar med att försöka hitta effektiva sätt för att låta elevernas synpunkter vara en del av skolans kvalitetsarbete.

”I utvärderingar kan vi se att eleverna generellt sett är väldigt nöjda, 90 procent tycker att lärarna är bäst i hela världen. Enkäter och liknande ger oss sällan något, det krävs istället samtal som

sedan kan följas upp, och därför har vi slutat med enkäter. Vi har testat öppna enkätfrågor, då öppna frågor ger mer, men det kräver översättning, vilket är dyrt. Att hitta ett bra sätt för utvärdering är ett förbättringsområde för oss.” (Skolledare, kommunal anordnare med studieväg 2-3)

Många elever bekräftar skolledarnas bild av att kvalitetsarbetet inte ger dem möjlighet att komma till tals om sin utbildning. I några fall uppger elever som har lång erfarenhet av studier från sitt ursprungsland, liksom många synpunkter på sin studiesituation, att de aldrig innan intervjun för den här rapporten haft tillfälle att diskutera utbildningen eller undervisningen.

”Det som vi har sagt här... Vi vill gärna att det förmedlas.” (elev studieväg 3, kommunal anordnare) Några elever ger konkreta exempel på hur de har fått vara med och påverka undervisningen. Detta har dock inte alltid skett utifrån ett systematiskt kvalitetsarbete där elevernas röster fångats upp av organisationen, utan i flera fall har eleverna själva tagit initiativ till att föreslå förändringar. Några nämner studeranderådet på skolan som ett bra forum för elevinflytande.

”Vi pratar om nya förslag till skolan, om vi är nöjda med lektionerna och schemat. Vi säger till cheferna vad vi tycker. En person i klassrummet skriver och sitter sedan med chefen och diskuterar. Personen läser sen besluten för oss. Det är ett bra sätt att påverka.” (elev på yrkesinriktad sfi-kurs, upphandlad anordnare)

Språket begränsar möjligheterna till att påverka

Att eleverna vill ha möjlighet att diskutera sin utbildning utan att hindras av en begränsad svenska är ytterligare en anledning till att modersmålsstöd efterfrågas. Några elever som är missnöjda med sina nuvarande lärare önskar att de hade en modersmåls lärare som kunde fungera som deras språkrör.

”Vi önskar att ledningen kommer och ser hur det fungerar på lektionerna en gång varje vecka. Vi tycker inte att vi kan påverka undervisningen, vi kan inte språket.” (Elev studieväg 1, kommunal anordnare)

4.5. Samverkan med andra aktörer

Elever som studerar på sfi har ofta kontakt med andra aktörer som arbetar med nyanlända, exempelvis socialtjänst, arbetsmarknadsenhet, integrationsenhet och Arbetsförmedlingen. För att förena elevens egna mål och skapa en strukturerad situation för individen är eleven beroende av att det finns en fungerande samverkan mellan relevanta aktörer. En annan aspekt är att eleven utifrån behov kan ges möjlighet till olika typer av sfi-utbildningar. Genom intervjuerna ges vittnesmål om att samverkan många gånger är bristfällig.

Svårigheter för samverkan

Den samverkan som upplevs fungera bäst enligt skollära är den som sker med andra kommunala enheter såsom socialtjänst, integrations- eller arbetsmarknadsavdelningar. Exempel på sådan samverkan är att representanter från de olika förvaltningarna träffas vid kontinuerliga möten. Flera skolledare nämner dock att det sedan Etableringsreformen trädde i kraft är fler aktörer som ska arbeta med den enskilda individen, något de anser har gjort det svårare att få samverkan att fungera. Flera vittnar om att situationen kan bli splittrad för eleven. Detta bekräftas även av eleverna själva, i synnerhet av elever på studieväg 1.

”På sfi fungerar det men det gjorde det inte under etableringen. Då var det bara tid som var viktigt, inte vad man gjorde. Det enda jag lärde mig var att hitta i Göteborg eftersom jag skickades runt till olika ställen.” (elev studieväg 1, upphandlad anordnare, angående möjligheter till praktik, arbete och aktiviteter vid sidan om sfi-utbildningen)

De flesta skolledare eller tjänstemän på förvaltningsnivå är eniga om att en fungerande samverkan är avhängig goda relationer på personnivå. I de fall utbildningsanordnare inte lyckats hitta enskilda handläggare eller tjänstemän som det fungerar väl med uttrycks en stor frustration och uppgivenhet inför situationen.

”Spår 1-lärare har flera gånger larmat om att deras elever vill komma i kontakt med arbetsmarknaden. Vi har försökt få hit Arbetsförmedlingen men de sagt nej, och hänvisar att eleverna får komma dit. Och när eleverna väl kommer dit för att få stöd frågar handläggaren: ”Är du klar med din SFI?” Och då svarar eleven nej. Arbetsförmedlingen saknar förståelsen för elevens situation, det är väldigt långt att bli ”klar” om du är spår 1A. (Skolledare, kommunal anordnare med studieväg 1-3)

Vid en kommunal sfi-anordnare där samverkan med Arbetsförmedlingen upplevs fungera tros anledningen vara just kontinuerliga möten och det faktum att handläggare från Arbetsförmedlingen en dag i veckan är utstationerad på skolan.

Att få tala svenska

Många elever ger förslag på tänkbara områden för samverkan mellan sfi och andra aktörer. Ett sådant område är talträning. Som tidigare nämnts är en av de vanligaste synpunkterna på sfi att träning på vardagligt tal inte får tillräcklig plats i undervisningen. Flera elever nämner ideella aktörer och initiativ såsom bibliotekens språkcaféer, Röda korset och pensionärsföreningar som komplement till skolan för att få tillfälle till att prata. Att själv få till spontana möten med svensktalande upplevs svårt.

”Svenska befolkningen gillar inte att prata, det är svårt att få kontakt. Här finns två problem: folk är tysta och de vill vara för sig själva. Jag har varit här i fyra år och det är svårt. Chansen man har är att få jobb, där kan man lära sig språket. Detta gör det jättesvårt. Du kan vara hur länge som helst i det här landet. Det är

lite pinsamt för mig att inte kunna språket på grund av dessa två hinder som finns för mig”. (elev på yrkesinriktad sfi-kurs, upphandlad anordnare)

Praktik är ett vanligt förslag från eleverna för att träna tal, men då nämns också faran med att bli utnyttjad som gratis arbetskraft. Några elever uttrycker att det är renodlad språkpraktik som behövs, inte praktik på arbetsplatser där modersmålet talas. De ger också tips till lärarna för hur de kan arbeta mer med talspråk på sfi genom samverkan med andra aktörer.

”Det vore bra om vi fick använda språket, till exempel genom att varann vecka gå bredvid någon som jobbar med något, exempelvis en biljettkontrollant. Istället för att han frågar folk om biljetten så frågar vi. Då kommer vi att våga mer och kommer igång i samhället och får jobba. Det finns praktikplatser, men på de arbetsplatserna finns det bara andra iranier eller araber, inga svensktalande. Det vore bra att praktisera med svenskar.” (elever på studieväg 2, kommunal anordnare)

Konkurrens och resursskäl

Många upphandlade utbildningsanordnare upplever att konkurrenssituationen dem emellan förhindrar ett samarbete. Samtidigt menar de flesta att de gärna skulle vilja öka samarbetet med varandra med elevens bästa i fokus.

”Andra utbildningsanordnare kanske kan erbjuda bättre lämpad utbildning för individen än oss och tvärtom. Det hade behövts arenor för utbildningsanordnare som möjliggjorde samarbete och informationsutbyte. Det vore bra om det till exempel fanns möjlighet att informera på varandras skolor”. (Skolledare, upphandlad anordnare)

I de kommuner som bedriver sfi i kommunal regi och har färre elever är det sällan eleverna får möjlighet att ta del av någon annan utbildning än den egna kommunala.

Samverkan med annan utbildning

Flera elever pratar också om samverkan mellan olika utbildningsformer och en önskan finns om att kunna läsa andra ämnen än sfi under utbildningen. Möjligheten till detta är något som skiftar i regionen. De elever som har möjlighet att läsa engelska och matematik är nöjda med detta men uttrycker också behov av studiehandledning på modersmål i ämnesstudierna.

”Jag skötte bokföring och budget i mitt hemland och blev bra på det. Jag lärde mig det i skolan på nybörjarnivå. Här är det svårt att förstå det som man ska lära sig. Jag kan matematik, men begreppen är jättesvåra så det är svårt att lära sig. Men lärarna märkte direkt hur mycket jag kan så jag läser matematik på högre nivå. Jag har ingen modersmåls hjälp i matematik på min nivå, men på lägre nivå så finns det. Jag skulle gärna vilja ha det nu också. Allt hade gått snabbare och lättare då, även att lära svenska begrepp. Vi hade orkat mycket mer. Nu tappar vi all kraft efter halva lektionen. Och det är inte bara eleverna som blir trötta. Läraren behöver också repetera så många gånger och blir trött också.” (elev som läser matematik vid sidan av sfi, upphandlad anordnare)

Samverkan kring kartläggning

När eleverna själva beskriver hur de blivit kartlagda hos olika aktörer är erfarenheterna väldigt olika och samtalen är också av olika karaktär. Vissa gånger förstår eleverna inte syftet med de olika samtalen eller varför de ska berättat samma saker som de redan sagt på ett annat ställe.

Nedan berättar några elever från samma utbildningsanordnare om sina erfarenheter av samtal med olika aktörer.

Elev A: ”Arbetsförmedlingen håller ett möte där de frågar om elevernas bakgrund och sen väljer de åt dem.”

Elev B: ”Jag tror inte att det är Arbetsförmedlingen, jag tror det är vuxenutbildningen som bestämmer. Vi får en kallelse hem och

5. ANALYS - VAD FUNGERAR?

Arbetsförmedlingen säger att man får en plats på en skola. Jag valde en annan skola men fick ändå plats här.”

Elev C: ”Jag började först här och efter 1 1/2 mån sa de att jag skulle börja på Lernia. Men jag hade redan satt ner foten här så jag sa att jag inte ville det och att jag skulle fortsätta här.”

Elev D: ”När de bestämde för mig att jag måste börja på C-kursen tror jag att det har att göra med att när jag hade det här korta mötet så frågade de mig om jag studerat innan och vad jag gjort innan. Sen har jag för mig att har man redan studerat innan i sitt hemland får man inte börja från noll här i Sverige. Jag sa till henne att jag gärna ville börja från noll, men då sa hon: Nej men du har ju studerat innan så du ska börja på C-kursen. Jag hade samtalet innan jag började skolan.”
(Elever, studieväg 3, upphandlad anordnare)

Genom analys av materialet från samtliga fokusgruppsintervjuer har faktorer för en framgångsrik sfi-utbildning identifierats. Nedan presenteras de positiva aspekter som framkommit i kartläggningen.

5.1. Systematiskt kvalitetsarbete med elevernas röster om utbildningen

En förutsättning för att sfi ska fungera som en individualiserad utbildning har visat sig vara att förvaltning och skolledning bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete som utgår ifrån vad eleverna uttrycker om sin utbildning.

Erfarenheten är att utvärderingar i enkätform, även när den översätts till elevernas modersmål, lämpar sig bäst för entydiga och kvantitativa frågor. För frågor som rör individuella upplevelser av kvaliteten i undervisningen och begrepp som kan tolkas olika behövs en annan form, exempelvis gruppintervjuer. Detta gäller även frågor som innebär att eleverna ska värdera exempelvis lärare och metoder. Helst bör detta även ske på elevernas modersmål, framförallt på studieväg 1 och 2 samt på C-kurs på studieväg 3.

Även lärarnas egna utvärderingar av undervisningen kan vara ett underlag i det systematiska kvalitetsarbetet. Dessa behöver då organiseras av skolledningen och baseras på material, som exempelvis bedömning av ett undervisningsmoment i förhållande till uppsatta mål.

Att kvalitetsarbetet är systematiskt innebär dels att det ska ske regelbundet och föregås av en problembeskrivning utifrån nuläget, men även att det ska följas av en analys kring varför och hur samt ett agerande. Ett exempel på hur en skolledning kan bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete är att årligen genomföra intervjuer på modersmål med ett urval elever utifrån valda frågeställningar. Med utgångspunkt i intervjumaterialet analyseras sedan behovet av utveckling för skolan för att utifrån det planera

insatser i exempelvis ett årshjul. Av GRINTs intervjuer framgår att elevgrupper som är vana vid att delta i utvärderande samtal har fler konstruktiva idéer än andra och reflekterar kring sitt eget lärande.

Goda exempel på sätt att mäta

Enligt många av skolledarna är mätbara siffror på exempelvis elevernas frånvaro, lärsträcka eller betyg svåra att analysera på sfi. Ett gott exempel som framkommit på hur detta kan gå till är att jämföra en elevs planerade lärsträcka (enligt kartläggning och studieplan) med den verkliga lärsträckan. I det måttet ingår en individuell bedömning av den enskilda elevens förutsättningar. Jämförelsen öppnar för en kvalitativ granskning både av kartläggningen som ligger till grund för studieplanen och av elevens väg genom utbildningen.

Exempel på årshjul finns att ta del av på www.grint.se.

5.2. Studiehandledning på modersmål

Det stöd för framgång i studierna som eleverna talar mest om är tillgång till studiehandledning på modersmål. Skolledarna använder främst begreppen modersmållära-re eller modersmålsstöd, men i den här rapporten används begreppet studiehandledning på modersmål eftersom det ger en bättre bild av de aspekter som eleverna uttrycker att de är nöjda med eller behöver.

Ökad förståelse hos eleverna

De elevgrupper som har tillgång till studiehandledning på modersmål värdesätter detta och menar att det är något som verkligen behövs. De uttrycker dels att det ger ökade möjligheter att lära såväl svenska som andra ämnen, men även att det ger en ökad förståelse för utbildningens och undervisningens upplägg.

Elevernas uppfattning är att störst behov av studiehandledning på modersmål finns hos de som studerar på stu-

dieväg 1 och 2, något som finns i begränsad utsträckning på skolor i regionen idag. Dock menar flera att det även behövs för nybörjare på studieväg 3, som nu endast i undantagsfall har tillgång till detta.

Eleverna vill ha tillgång till studiehandledning på modersmål för att:

- ▶ Kunna uttrycka behov, förstå nivåplacering, ställa frågor och kunna berätta om sig själva, i exempelvis kartläggnings- och uppföljningssamtal.
- ▶ Uppfatta instruktioner, uppgifter och upplägg, exempelvis hemuppgifter eller struktur och mål för veckans arbete i klassen med svenskläraren.
- ▶ Få vägledning i studieteknik från någon som förstår vad som är svårt i mötet med den svenska skolans krav och förväntningar.
- ▶ Förstå text och tal i undervisningen.
- ▶ Kunna medverka i utvärdering av utbildningen.
- ▶ Fungera som kulturell brygga mellan elev och lärare/ skolsystem, exempelvis för en ömsesidig förståelse av skillnader i skolsystem och lärarroll mellan sfi och skolan i elevens ursprungsland.

Lärarna ser möjligheter med modersmålsstöd

Flera lärare förklarar att undervisningen kräver en ömsesidig förståelse som på vissa kurser förutsätter modersmål. Exempelvis behöver läraren kunna förstå vilka strategier eleven använder för att klara sina uppgifter. Lärarna har precis som eleverna en utvidgad syn på betydelsen av modersmål i svenskundervisningen och menar att det möjliggör saker som ökad kulturkompetens, delaktighet samt förståelse av uppgiftens och studiesituationens krav. Det är även lättare att förklara exempelvis grammatiska strukturer och betydelsen av ord och fraser via modersmål.

För att samarbetet mellan svenska lärare och studiehandledare på modersmål ska ha förutsättningar att fungera

bra krävs tydlighet från ledningen och en process för att hitta bra former och veckostrukturer. Därtill behöver ledningen tillsammans med lärarlagen organisera utbildningen för att rollfördelningen mellan ordinarie lärare och studiehandledare på modersmål ska kunna utvecklas utifrån elevernas behov av stöd. Detta bör också göras med sikte på punkterna ovan och inte enbart översättning, tolkhjälp eller grammatikundervisning.

5.3. Fokus på tal, kommunikation och autenticitet i undervisningen

Eleverna uttrycker att de behöver träna mer på att tala för att kunna kommunicera utanför skolan. De elever som gör det i störst utsträckning är de som studerar på yrkesinriktade kurser där språket används i autentiska språksituationer, exempelvis i yrkesämnet och under praktikperioder i miljöer där elever får ge och ta instruktioner. En framgång är också att detta ofta förbereds och följs upp av läraren. Förslagsvis kan lärare i reguljär sfi söka möjligheter att skapa och hitta så autentiska språksituationer som möjligt, dels i den trygga undervisningssituationen, men även utanför.

Autentiska situationer och anknytning till vardagen

Många elever ser språkpraktik som en möjlighet för detta och tipsar också lärarna om att arrangera exempelvis studiebesök där läraren finns med på plats och fångar upp språket för att sedan följa upp det i undervisningen. De föreslår också att samverkan med exempelvis ideella organisationer, bibliotekens språkkaféer och pensionärsgrupper kan hjälpa integrationen utifrån språklig synvinkel.

Även undervisningens anknytning till vardagen har visat sig vara en framgångsfaktor då eleverna uppfattar det som motiverande när de har praktisk nytta av det de lär sig i skolan.

De elever som även upplever att de lärare som undervisar i läsförståelse och skrivande har fokus på vad som behövs utanför skolan är mycket positiva till detta. I en alfabetiseringsgrupp arbetar eleverna exempelvis med att läsa prisuppgifter i affären och ta sig fram i kollektivtrafiken.

Utgå ifrån elevernas erfarenheter och mål

En grupp elever som läser på högre nivå ser positivt på att läraren utgår ifrån deras erfarenheter och framtidsplaner när de läser texter och ser filmer som handlar om deras olika yrkesmål. På yrkesinriktade sfi-kurser är kopplingen stark till gemensamma yrkesmål och texter från arbetsplatsen och annat autentiskt material är, vid sidan om ämneskunskaper från böcker, stommen för svenskundervisningen. Lärare från yrkesinriktade sfi-kurser menar att deras svenskundervisning präglas av yrkesfärgningen på kursen, vilket höjer elevernas motivation.

5.4. Den positiva lärarrollens betydelse

Tillgänglighet, dialog och inlevelseförmåga i kunskapsnivå är tydliga faktorer som eleverna uppskattar hos lärarna. Nedan följer konkreta exempel på positiva aspekter som framkommit i kartläggningen.

- ▶ Läraren ser vad varje elev behöver för att gå vidare.
- ▶ Läraren ger sig aldrig när eleverna inte förstår, utan varierar förklaringsätten.
- ▶ Läraren är i dialog med eleverna, går runt och förklarar samt kontrollerar om var och en uppfattat uppgiften rätt.
- ▶ Läraren uppmuntrar och påpekar när eleven tillägnat sig nya kunskaper eller färdigheter.
- ▶ Läraren har inlevelse i elevernas språknivå och uppfattningsförmåga.
- ▶ Läraren markerar tillgänglighet på skolan, öppnar för möjlighet till samtal (har exempelvis tider som

eleverna kan boka för samtal) och tar första initiativet till kontakt vid behov.

Metoder som uppskattade lärare använder sig av

Genom intervjuer med en del av de lärare som eleverna lyft som särskilt bra har några metoder ringats in. Lärarna har inte alltid tänkt på detta i termer av metodik, men när de ombetts förtydliga vad de gör i klassrummet och vad som präglar deras elevbemötande lyfter de bland annat följande:

- ▶ Läraren markerar jämlikhet/ömsesidighet med eleverna, exempelvis genom att hälsa på alla och ha en nyfiken hållning till elevernas modersmål och kompetenser.
- ▶ Läraren undervisar i dialog snarare än i form av föreläsning eller liknande. Elevernas erfarenheter fångas upp hela tiden och läraren rör sig i rummet och pratar med eleverna både vid enskilt arbete och vid genomgångar.
- ▶ Flera av de här lärarna har liksom eleverna annat modersmål och egen erfarenhet av att läsa sfi. De upplever att det stärker relationen till eleverna.
- ▶ Fokus på elevproduktion och språkliga färdigheter snarare än abstrakta kunskaper.
- ▶ Varje elev blir individuellt bemött.

5.5. Kartläggnings- och uppföljningssamtalets roll

Det enskilda samtalets roll i utbildningen knyter an till relationen mellan elev och lärare, men fyller också andra viktiga funktioner. Elever som endast har haft ett kartläggningsamtal upplever sig ofta inte kartlagda och minns heller inte alltid tillfället eller uppfattade att det handlade om kartläggning och studieplanering. Det gör däremot de elever som har återkommande samtal med

lärare där kartläggningen följs upp och fördjupas. De upplever också samtalet som mycket betydelsefullt av fyra skäl:

- ▶ De får själva få chans att uttrycka sina behov.
- ▶ De får återkoppling på uppgifter och gemensamt arbete.
- ▶ De upplever att läraren genom samtalen förstår deras språknivå och behov.
- ▶ De förstår utbildningens upplägg och egna valmöjligheter.

Elever som läser på yrkesinriktade sfi-kurser tycks genomgående ha fler enskilda samtal med sina lärare och de flesta eleverna uppfattar samtalen som viktiga för både motivation och lärande.

5.6. Organisation av undervisningen i mål-delmål-träning-bedömning

Många elever uttrycker att deras lärande beror på hur undervisningen är organiserad i fråga om stoff, träning och bedömning. Behoven uttrycks på olika sätt beroende på studiebakgrund. På studieväg 3 frågar eleverna efter en pedagogisk planering som ger dem kontroll över sin studiesituation för att de exempelvis ska kunna planera sin tid och träna extra inför bedömningar. På studieväg 1 frågar eleverna snarare efter en lagom rytm med repetition och uppföljning av uppgifter för att de verkligen ska hinna lära sig och bli färdiga med uppgifterna. Ett framgångskoncept utifrån elevernas synvinkel kan se ut så här:

- ▶ Lärarlaget har redan från början en gemensam tydlig pedagogisk planering för undervisningsmomentet (tema, delkurs, etc) med mål, delmål och bedömning.
- ▶ Lärare och elever är överens om det övergripande målet.
- ▶ Den pedagogiska planeringen tydliggörs för eleverna

så långt det är möjligt via studiehandledning på modersmål. Detta genom att den presenteras fortlöpande i undervisningen och via digital plattform, bilder och exempeltexter.

- ▶ Det finns en stark koppling mellan uppgifter i undervisningen och bedömningen för att eleverna ska märka att de får träna på det de ska lära sig och bedömas i.
- ▶ Eleverna får återkoppling på uppgifter och praktisk handledning för att de ska veta hur de ligger i förhållande till krav och mål.
- ▶ Läraren stannar och repeterar moment tills eleverna lärt sig det. Läraren kontrollerar elevernas inläring fortlöpande.
- ▶ Eleven kan påverka undervisningen genom utvärderingar.
- ▶ Eleven får i god tid veta när, hur och varför bedömning sker och vart eleven ska vidare när undervisningsmomentet är över.

5.7. Aspekter på samverkan

En fungerande samverkan grundas på ett systematiskt samarbete med fokus på elevens förutsättningar, intressen och mål. Ett exempel som nämns som positivt på en sfi-skola är då handläggare från Arbetsförmedlingen en dag i veckan finns på plats på skolan. För att eleven ska sättas i främsta rummet kan ett framgångsrecept vara närvaro eller ökad närvaro från medarbetare från Arbetsförmedlingen och andra aktörer i skolorganisationen för ett helhetsgrepp kring eleven. Detta kring exempelvis gemensam elevkartläggning, språkpraktik, veckoschema och starkare koppling mellan arbetsmål och utbildning.

För att skapa mer möjlighet till tal och kommunikation i autentiska språksituationer är samarbeten med bibliotek, andra kommunala aktörer, näringsliv samt ideella organisationer något som efterfrågas och uppskattas av elever. Genom sådana samarbeten kan mötesplatser för

talträning, studiebesök och språkpraktik erbjudas. Flera elever önskar mer samverkan mellan olika utbildningsformer och en önskan finns om att kunna läsa andra ämnen än sfi under utbildningen. De elever som har möjlighet att läsa engelska och matematik parallellt med sfi är nöjda med detta. Ett framgångskoncept tycks vara ett samarbete mellan sfi och övrig vuxenutbildning för att öka sfi-elevernas möjligheter att läsa andra ämnen parallellt med sfi-utbildningen och då även med hjälp av studiehandledning på modersmål.

5.8. Framgångsexempel: Yrkesinriktade sfi-kurser

I stort sett alla elever på de yrkesinriktade kurserna är nöjda med sin utbildning. Oavsett upplägg och anordnare beskriver de sin studiesituation som positiv bland annat på grund av:

- ▶ Yrkesmål med praktisk träning samt praktik med språkträning på arbetsplatser.
- ▶ Resultat i form av exempelvis intyg eller truckkörkort som ger ökade möjligheter till arbete alternativt en komplett yrkesutbildning.
- ▶ Gruppen ger stöd eftersom samtliga elever siktar på samma bransch och kurserna inte har kontinuerlig antagning.

Även faktorer som inte är direkt kopplade till själva yrkesmålen lyfts av eleverna som positivt på yrkesinriktade sfi-kurser. Exempel på detta är:

- ▶ En tydlig pedagogisk planering i form av en studieplan som beskriver momenten och ger information om bedömningstillfällen.
- ▶ Att undervisningen är organiserad i delmål som tydliggör vad eleverna ska träna på.
- ▶ Att eleverna bedöms efter varje delmål och får återkoppling som hjälper dem att se sin kunskapsnivå.
- ▶ Kontinuerliga uppföljningssamtal.

Vad kan föras över till reguljär sfi?

Yrkesinriktade sfi-kurser framstår som framgångsexempel både när det gäller talträning, strukturen i utbildningen och samverkan mellan utbildning och arbetsliv. Av denna anledning intervjuades lärare från yrkesinriktade sfi-kurser om vad som går att föra över från deras undervisning och upplägg till reguljära sfi-kurser. De gav då följande förslag:

- ▶ Sök upp autentiska språksituationer.
- ▶ Arbeta med projekt så verklighetsbaserat som möjligt, till exempelvis case och problembaserat lärande.
- ▶ Förbered språkpraktik genom information, träning på branschspråk, uppgifter som följer med eleven ut på praktiken och som sedan följs upp genom att exempelvis låta eleverna redovisa uppdragen efteråt.
- ▶ Välj ett temaområde att fokusera på i 2-3 månader som ett delmoment. Då avgränsas materialet och språkinnehållet och repeteras så att eleven lättare lär sig.
- ▶ Anpassa kursmålen till temat och fokusera på färdigheter: ”Det här ska jag kunna göra när temat är slut.”
- ▶ Målen i temat ska tränas om och om igen tills eleven kan genomföra dem på rätt nivå.
- ▶ Snabb återkoppling på det eleven gör. Inte godkänd? Tillbaka och träna mer. Godkänd? Gå vidare till nästa svårighetssteg.

6. REFLEKTIONER

- HUR KAN VI ARBETA FRAMÅT?

Utifrån den analys som gjorts och de framgångsfaktorer som framkommit i kartläggningen presenteras här GRINTs reflektioner kring hur ett arbete för att utveckla sfi-utbildningar i Göteborgsregionen kan se ut för olika aktörer. Ansvarsnivåer skiljer sig något mellan kommuner, därför kan ansvaret i vissa fall vara på en annan nivå än det som föreslås här.

6.1. Utbildningsförvaltning

- ▶ Att aktivt söka modersmålskompetens vid anställningar för att ha personal som på modersmål kan ge information, förklara instruktioner och fungera som en kulturell brygga.
- ▶ Att ekonomiskt prioritera studiehandledare på modersmål.
- ▶ Att undersöka tillgången till studiehandledare på modersmål i varje kommun och kartlägga eventuellt behov av utbildning eller vidareutbildning.
- ▶ Att samordna gällande elevkartläggningen:
 - Information från kartläggningssamtal bör föras vidare på ett tydligare sätt mellan förvaltning, skolledning och skolans personal.
 - Rollen hos alla som är involverade i kartläggning av individen bör tydliggöras sinsemellan aktörerna och för eleverna.
 - Kartläggningen ska inte vara en punktinsats med ett enskilt samtal, utan bör genomföras genom kontinuerliga samtal.
 - Kartläggningen utvärderas i förhållande till verklig lärsträcka.
- ▶ Att ge fortbildning till personal för att genomföra kartlägnings- och uppföljningssamtal.

- ▶ Att genomföra kartlägnings- och uppföljningssamtal med hjälp av modersmålsstöd.
- ▶ Att möjliggöra att elever i större grad kan arbeta och/eller studera andra ämnen under tiden som de studerar sfi och innan dess svenskan behärskas fullt ut.
- ▶ Att satsa på att etablera yrkesinriktade sfi-kurser.

6.2. Skolledning

- ▶ Att satsa på att etablera yrkesinriktade sfi-kurser.
- ▶ Att samordna gällande elevkartläggning:
 - Informationen från kartläggningssamtal bör föras vidare mellan förvaltning, skolledning och skolans personal.
 - Rollen hos alla som är involverade i kartläggning av individen bör tydliggöras sinsemellan aktörerna och för eleverna.
 - Kartläggningen ska inte vara en punktinsats med ett enskilt samtal, utan bör genomföras genom kontinuerliga samtal.
 - Kartläggningen utvärderas i förhållande till verklig lärsträcka.
- ▶ Att utveckla, tydliggöra och implementera det systematiska kvalitetsarbetet i förhållande till elevernas behov och önskemål samt lärarnas undervisning. Kvalitetsarbetet bör systematiskt utvärdera elevernas lärande i relation till den undervisning som bedrivs och därmed leda till en utvecklingsprocess.
- ▶ Att sätta ramar för lärarlagens arbete under året (årshjul) med en förväntan att undervisningen delas upp i olika moment med mål och bedömning.
- ▶ Att skapa struktur för antagning av nya elever exempelvis genom introkurser eller introklasser.

- ▶ Att möjliggöra tid för kollegialt arbete, förslagsvis tid för ett lärarlag som är kopplat till en viss studieväg att samplanera kring delmål, genomförande och bedömning.
- ▶ Att ekonomiskt prioritera studiehandledning på modersmål.
- ▶ Att ha en plan för modersmålets omfattning och funktion.
- ▶ Kraven på att sfi-utbildningen bör vara flexibel i förhållande till praktik, arbetsliv och arbetsmarknadskurser bör vägas mot elevernas uttryck för att läraren är betydelsefull för framgången i studierna. Detta kan konkret innebära att lärarna behöver ges mer tid och möjlighet till elevkontakt och studiehandledning via exempelvis sms och mejl.
- ▶ Att diskutera ramar för elevbemötande med lärarlagen och tydliggöra exempelvis hur lärarna ska finnas tillgängliga för bokade samtal med elever under veckan. Lärarlag kan sätta upp gemensamma förhållningssätt och mål för en stärkt och trygg relation mellan elev och lärare. Exempel på det kan vara att lyfta hur viktigt det är för förståelsens skull att uppgifter och förklaringar ges i dialog med eleven, inte bara i helklass.
- ▶ Att initiera utvecklingsinsatser och kompetensutveckling för personalen för att:
 - Lärarlagen i högre grad ska börja organisera utbildningen i delmål/färdigheter – uppgifter/träning – bedömning.
 - Lärarlagen ska tydliggöra mål, upplägg och bedömning för eleverna, både i klassrum, på plattformar och i enskilda undervisningsmoment.
 - Lärarlagen i högre grad ska knyta undervisningen till elevens förutsättningar, intressen och mål.

- ▶ Att involvera aktörer från arbetsliv och ideell sektor i högre grad för att möjliggöra mer träning i tal för eleverna.
- ▶ Att stärka studie- och yrkesvägledningens roll genom att knyta den närmare undervisningens innehåll. Studie- och yrkesvägledare kan spela en viktig roll i kartläggning, undervisning och utstakning framåt.

6.3. Lärarlag

- ▶ Att få in verklighetsnära talträning i utbildningen. Detta förslagsvis genom övningar på skolan, via språkpraktik samt i gemensamma och enskilda studiebesök som förbereds och följs upp tillsammans med läraren.
- ▶ Att planera innehållet i undervisningen i dialog med eleverna och utifrån elevkartläggningarna. Detta för att koppla undervisningen till elevernas vardag och yrkesmål som motiverar dem.
- ▶ Att söka upp autentiska situationer för att träna kommunikation.
- ▶ Att utvärdera förmågan att sätta sig in i elevernas språknivå och studiekompetens. Detta för att inte överlämna ansvaret för inläringen till elevens självständiga arbete i de fall eleven ännu inte klarar det ansvaret.
- ▶ Att organisera undervisningen i delmål/färdigheter – uppgifter/träning – bedömning.
- ▶ Att tydliggöra mål, upplägg och bedömning för eleverna såväl i klassrum och på plattformar som i enskilda undervisningsmoment.

6.4. Övriga aktörer som arbetar med nyanlända

- ▶ Att genomföra kartlägnings- och uppföljningssamtal med hjälp av modersmålsstöd.
- ▶ Att ge fortbildning till personal för att genomföra kartlägnings- och uppföljningssamtal.
- ▶ Att aktivt söka modersmålskompetens vid anställningar för att ha personal som på modersmål kan ge information, förklara instruktioner och fungera som en kulturell brygga.
- ▶ Att genomföra utvärderande samtal eller enkäter på modersmål med nyanlända.
- ▶ Att samordna gällande kartläggning:
 - Rollen hos alla som är involverade i kartläggning av individen bör tydliggöras sinsemellan aktörerna och för eleverna.
 - Kartläggningen ska inte vara en punktinsats med ett enskilt samtal, utan bör genomföras genom kontinuerliga samtal.
- ▶ Att möjliggöra för att elever ska kunna arbeta, praktisera och/eller studera andra ämnen/kurser under tiden som de studerar sfi och innan dess att svenskan behärskas fullt ut. Detta på ett hållbart, sammanhållet och strukturerat sätt, något som kräver samordning mellan aktörer som vuxenutbildning, arbetsmarknad och högskola/universitet.
- ▶ Att involvera aktörer från arbetsliv och ideell sektor för att möjliggöra mer träning i tal.

UTBILDNINGSANORDNARE SOM DELTAGIT I KARTLÄGGNINGEN

Djupintervjuer med nyckelpersoner har genomförts vid följande utbildningsanordnare och förvaltning:

- ▶ ABF Vux Göteborg
- ▶ Eductus Göteborg
- ▶ Folkuniversitetet Göteborg
- ▶ Hermods Göteborg
- ▶ Kompetenscentrum Kungälv
- ▶ Arbetsmarknad och vuxenutbildning Göteborg
- ▶ Cuben Utbildning Göteborg
- ▶ Lärcentrum Komvux Lilla Edet
- ▶ Studium Göteborg
- ▶ Vuxenutbildningen Ale
- ▶ Vuxenutbildningen Mölndal
- ▶ Vuxenutbildningen Kungälv
- ▶ Vuxnas lärande Alingsås
- ▶ Eductus Kungälv
- ▶ Folkhögskolan Angered Göteborg
- ▶ Göteborgs folkhögskola Göteborg
- ▶ Iris Hadar Göteborg
- ▶ Lernia Kungälv
- ▶ Medlearn Lerum
- ▶ SVEAS Göteborg
- ▶ Vuxenutbildningen Härryda
- ▶ Vuxenutbildningen Lerum
- ▶ Vuxenutbildningen Stenungsund

Fokusgruppsintervjuer har genomförts vid följande utbildningsanordnare:

- ▶ ABF Vux Göteborg
- ▶ Cuben Utbildning Göteborg
- ▶ Vuxenutbildningen Lerum
- ▶ Lärcentrum komvux Lilla Edet
- ▶ Medlearn Lerum

- ▶ SVEAS Göteborg
- ▶ Vuxenutbildningen Härryda
- ▶ Vuxenutbildningen Mölndal
- ▶ Vuxenutbildningen Partille
- ▶ Vuxenutbildningen Kungälv
- ▶ Vuxenutbildningen Stenungsund
- ▶ Vuxnas Lärande Alingsås

Enkätundersökning har genomförts vid följande utbildningsanordnare:

- ▶ SVEAS Göteborg
- ▶ Cuben Utbildning Göteborg
- ▶ Lernia Göteborg
- ▶ Vuxenutbildningen Mölndal
- ▶ Studium Göteborg
- ▶ Vuxnas lärande Alingsås
- ▶ Vuxenutbildningen Lerum
- ▶ Lernia Kungälv
- ▶ Eductus Kungälv
- ▶ Vuxenutbildningen Ale
- ▶ Finska folkhögskolan Göteborg
- ▶ ABF Göteborg
- ▶ GTC Göteborg
- ▶ Vuxenutbildningen Härryda
- ▶ Medlearn Lerum
- ▶ Vuxenutbildningen Kungälv
- ▶ Vuxenutbildningen Stenungsund
- ▶ Lärcentrum komvux Lilla Edet
- ▶ Vuxenutbildningen Partille
- ▶ Folkhögskolan Angered Göteborg
- ▶ Iris Hadar Göteborg
- ▶ Folkuniversitetet Göteborg
- ▶ Eductus Göteborg
- ▶ Göteborgs Folkhögskola Göteborg
- ▶ Miroi Kungälv
- ▶ Hermods Göteborg

ENKÄT TILL ELEVER

Hej!

Göteborgsregionens kommunalförbund (GR) är en samarbetsorganisation för 13 kommuner i Västsverige. Tillsammans har dessa kommuner ca 950 000 invånare. GRs uppgift är att verka för samarbete över kommungränserna och vara ett forum för idé- och erfarenhetsutbyte inom regionen.

Ett uppdrag som GR arbetar med är att undersöka hur sfi uppfattas av er som deltar i utbildningen.

En del av kartläggningen är att ställa frågor till er i en enkät.

Vi vill veta vad ni tycker för att kunna beskriva och jämföra hur sfi uppfattas i vår region.

Alla svar behandlas anonymt.

Läs mer på www.grint.se

1. Ålder:

- 20-24 år
- 25-29 år
- 30-34 år
- 35-44 år
- 45-54 år
- 55- år

2. Kön:

- Man
- Kvinna
- Annat

3. Studieväg:

- 2C
- 3C
- 3D
- Annat
- Vet ej

4. Utbildningsbakgrund:

- 0-6 år
- 7-9 år
- 10-12 år
- 13 eller fler år

5. Hur länge har du studerat på sfi?

- 0-3 mån
- 3-6 mån
- 6-12 mån
- 12-24 mån
- 24 eller fler mån

6. Lär du dig svenska på ett sätt som passar dig på sfi?

Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

7. Är undervisningen på en kunskapsnivå som passar dig?

Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

8. Används dina tidigare kunskaper/erfarenheter i undervisningen?

Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

9. Anpassas utbildningen på sfi efter dina egna mål?

Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

10. Kan du påverka hur du lär dig svenska på sfi?

Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

11. Ger sfi dig förutsättningar att fungera i samhället?

Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

12. Ger sfi dig förutsättningar att använda svenska språket i vardagen?

Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

13. Ger sfi dig förutsättningar att komma i arbete?

Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

14. Ger sfi dig förutsättningar att studera vidare på t. ex komvux, universitet eller högskola?

Passar mig:

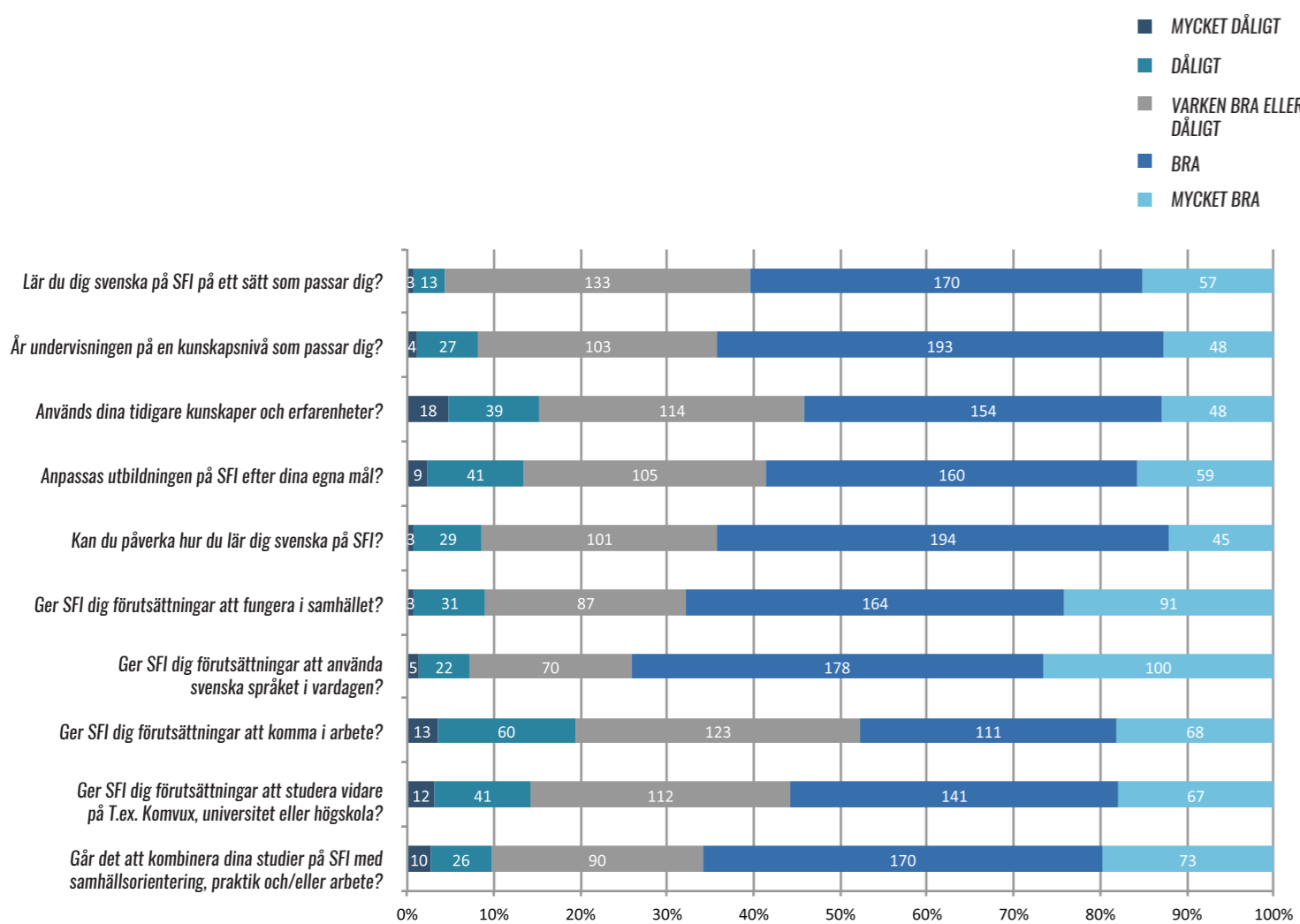
- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

15. Går det att kombinera dina studier på sfi med samhällsorientering, praktik och/eller arbete?

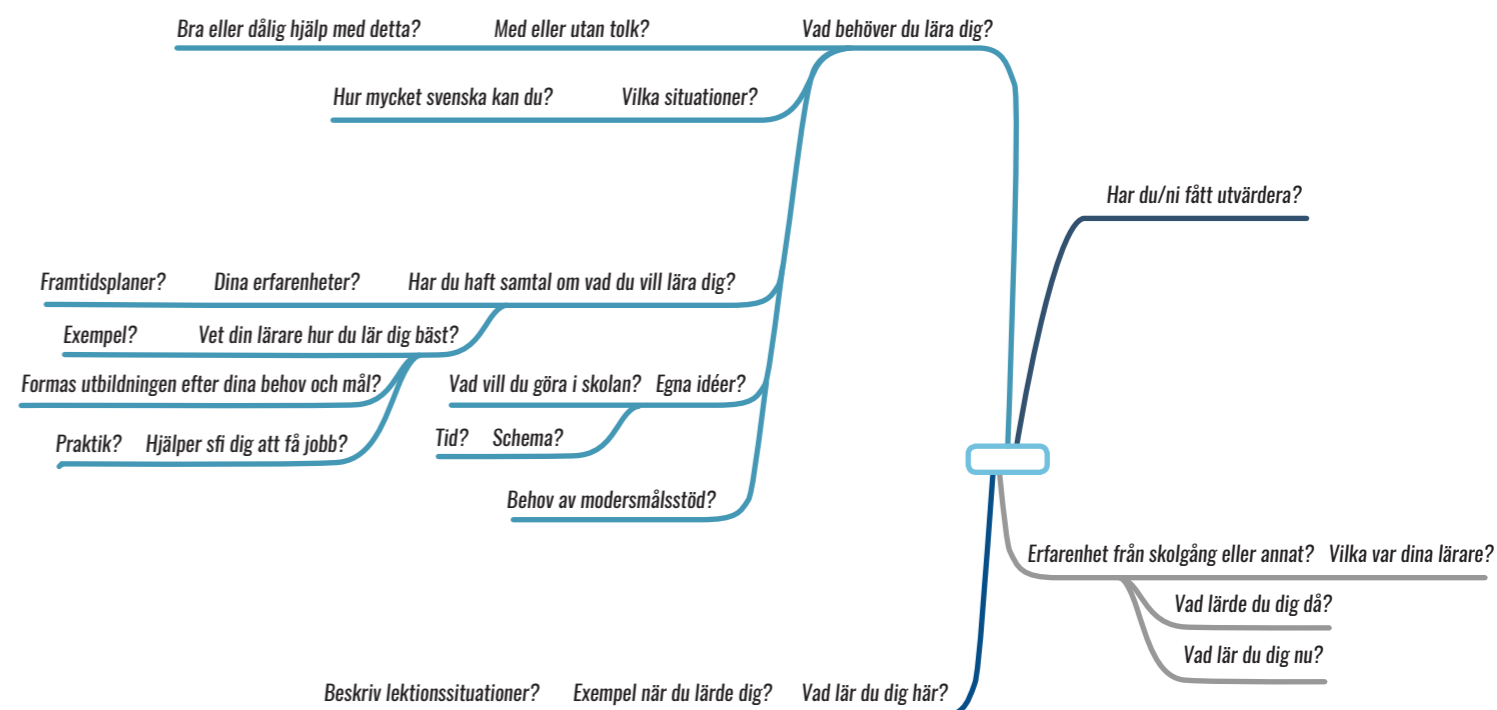
Passar mig:

- Mycket dåligt
- Dåligt
- Varken bra eller dåligt
- Bra
- Mycket bra

SAMMANSTÄLLNING ENKÄTSVAR

FRÅGEMALL FÖR FOKUSGRUPPER MED ELEVER PÅ KURS A OCH B

FRÅGEMALL FÖR FOKUSGRUPPER MED ELEVER PÅ KURS C OCH D

Inledning i relation till tidigare erfarenheter, sätt att lära och motivation

- ▶ Vad har du gjort tidigare? Arbetat, studerat, andra erfarenheter?
- ▶ Hur har du lärt dig innan? Kan du jämföra ditt lärande då och nu? Fördelar/nackdelar? Lärde du dig effektivare då än du gör nu – eller tvärtom? Varför?
- ▶ Vad är din motivation för att studera på sfi? Upplever du att din utbildning är intressant/givande/stimulerande? På vilket sätt? Upplever du att din utbildning och det du gör i utbildningen är självvalt? Vad är det som du upplever är självvalt?

Individuell kartläggning och studieplanering

- ▶ Började dina studier med ett samtal om din bakgrund och dina framtida studier på sfi? Vad pratade ni om? Något mer? När? Med vem? Hur kändes samtalet? Var det bra? Vad var bra? Var det någonting som saknades?
- ▶ Hur ofta samtalar du med din lärare (samt syv, etc) om dina studier och din framtid? Om vad samtalar ni? Hur går det till? Hur känns det? Vad är bra? Är det någonting som saknas?
- ▶ Bedömer du att din lärare vet vad du har för erfarenheter och mål?

Undervisningen utgår från individen

Anpassning

- ▶ Används informationen från samtalen i utbildningen/undervisningen? Hur märker du att det används?
- ▶ Anpassar dina lärare uppgifter till din nivå? Anpassas antalet uppgifter och tempot i utbildningen till dig? Hur gör dina lärare? Beskriv.
- ▶ Anpassar dina lärare dina uppgifter till dina tidigare erfarenheter/jobb/studier? Hur gör dina lärare? Beskriv.
- ▶ Anpassar dina lärare dina uppgifter till dina studiemål och framtidsmål? Hur gör dina lärare? Beskriv.

Metoder/material

- ▶ Vad tycker du om det material/uppgifter/metoder som ni arbetar med i skolan? Vilka material/uppgifter/metoder lär du dig bäst genom? Varför? Hur lär dig? Styr läromedlet/böckerna vad ni arbetar med? Eller styr intressen och tidigare erfarenheter innehållet? Hur borde det vara?

Påverkan

- ▶ Upplever du att du kan påverka undervisningens innehåll, vilka metoder och material som används? Hur kan du påverka? Beskriv.

Klassdynamik

- ▶ Hur fungerar arbetet i klassen/gruppen? Hur påverkar den kontinuerliga antagningen undervisningen? Hur hanterar dina lärare den kontinuerliga antagningen? Hur fungerar det? Bra? Dåligt?

Systematiskt kvalitetsarbete

- ▶ Har dina mål och tankar om din framtid ändrats under din studiegång? Har du haft möjlighet att samtala om detta med din lärare/övrig personal? Har det förändrat och påverkat hur din utbildning och undervisnings innehåll? Hur har det gått till?
- ▶ Har du möjlighet att tycka till om undervisningen och utbildningen? Hur ser formerna för att påverka undervisningen/utbildning ut? Är formerna bra? Vad är bra med dessa former? Vad är det som saknas?

Samverkan med andra aktörer

- ▶ Hur upplever du möjligheterna att kombinera med andra aktiviteter (praktik, jobb, andra ämnesstudier etc)? Vad är bra? Vad är dåligt? Hur borde det vara?

Avslutning

- ▶ Om du fått välja fritt, hur skulle du vilja ändra sfi?

FRÅGEMALL FÖR INTERVJUER MED NYCKELPERSONER

1. Beskriv er kommuns SFI och andra språkstödssatsningar

1.1. Hur använder ni er av individuell kartläggning och studieplanering?

- ▶ Förstår innebörden
- ▶ Delaktig i utformandet
- ▶ Uppdateras och revideras
- ▶ Lärarna har tillgång och använder

1.2 Hur lägger ni upp undervisningen?

- ▶ Metoder
- ▶ Språkpraktik
- ▶ Inflytande
- ▶ Modersmål
- ▶ Särskilt stöd
- ▶ Studie- och yrkesvägledning
- ▶ Validering

1.3 Hur arbetar ni med ett systematiskt kvalitetsarbete?

- ▶ Utvärderas, analyseras och utvecklas i relation till individualisering
- ▶ Regelbundna uppföljningar av mål och progression
- ▶ Kollegialt lärande

1.4 . Hur fungerar samverkan mellan olika kommunala instanser, andra kommuner, AF?

- ▶ Kan kombinera studier, arbete, praktik
- ▶ Erbjuds olika typer av sfi-utbildningar

2. Vad anser du att ni arbetar mest framgångsrikt med? Vad är era framgångsfaktorer?

3. Hur ser du att GRINT kan bistå er? Vad önskar du att GRINT ska fokusera på?

4. Vem/vilka borde vi prata med?

